

Har en hospitalsklovn sin berettigelse i demensafsnit?

Af sygeplejerske Lene Kragh/
hospitalsklovn Liva

Jeg er uddannet som hospitalsklovn i maj 2006. Hospitalsklovneuddannelsen består af 50 kursusdage fordelt over et år plus praktik på to børneafdelinger; i mit tilfælde på Rigshospitalet og Glostrup Amtssygehus. Uddannelsen afsluttes med en skriftlig opgave og eksamen. Uddannelse og frihed hertil betaler man selv.

Jeg har arbejdet som sygeplejerske i knapt 20 år. Efteruddannelse og kurser har jeg fulgt løbende med kommunikation som hovedinteresse. Min baggrund som

sygeplejerske opfatter jeg som en særlig kompetence i mit arbejde som hospitalsklovn. Aktuelt arbejder jeg på Roskilde Sygehus som sygeplejerske på nedsat tid og som selvstændig hospitalsklovn to dage om ugen. Min særlige interesse er at arbejde med børn, demente, på palliativ enhed/hospice og med fysisk og psykisk udviklingshæmmede.

I mit arbejde som sygeplejerske har de patienter, som kræver noget særligt altid interesseret mig. Børnene, de besværlige, de sorgfulde, de sære og i det hele taget de patienter, som ikke har det godt. Mit arbejde har lært mig, at kommunikation med disse patienter ofte kræver anderledes indfaldsvink-

En hospitalsklovn har gennemgået en étårig uddannelse gennem Foreningen Danske Hospitalsklovne. Uddannelsen omfatter: klovnekarakterarbejde, improvisation, kommunikation, kropssprog og mimik, tværfagligt samarbejde, familierelationer, workshop hos etablerede hospitalsklovne, praktik på sygehuse og institutioner. Der er ca. 30 autoriserede hospitalsklovne i Danmark.

ler. Klovnen kan med empati, humor og skæve indfald bidrage til at skabe en uventet og anderledes kontakt. Den er barnlig og impulsiv udadtil og samtidig målrettet og professionel indadtil. Jeg mener, at klovnen er et anderledes og meget anvendeligt supplement til den etablerede kommunikationsform i sundhedsvæsenet. Klovnenes alternative form, som indeholder de komiske sider og den altid kærlige tilgang til andre, er blevet en hjertesag for mig.

Klovnen kan appellere til vores oprindelige og ufiltrerede følelser. Når fx et barn indlægges på hospital, kan det opleve stress og angst og dermed presses ud i ukontrollerede reaktioner. Barnet kan i den forbindelse opleve skamfuldhed, og det kan være svært at vende tilbage på en værdig måde. Når klovnen eksempelvis spejler barnets frustration, angst eller vrede, er det en måde at se, acceptere og rumme barnet på. Det kan afværge, at barnet taber ansigt i en presset situation.

Mange af elementerne i klovnenes handling er jo umiddelbart enkle påfund for at aflede, få overstået ubehagelige ting, for at trøste osv. Men klovnen er også en

magisk figur, en ven og én, som ser med hjertet. Den er naiv, nysgerrig og impulsiv. En barnlig, finurlig eksistens, som fornemmer, hvad barnet eller i andre tilfælde den demente ældre oplever omkring sig, og som reagerer spontant på dette. Samtidig er klovnen opmærksom på ikke at overskride barnets eller den ældres grænser, og hvis den ikke er velkommen, fortrækker den respektfuldt.

Klovnen konkurrerer ikke om status og giver gerne magt til andre, og det er én af dens fornemste opgaver. Det giver barnet eller den demente ældre en følelse af endelig at have styr på noget! Min klovn er altså en absolut lavstatus figur, den accepterer sin

rolle og styrker derved sin medspillers position.

Klovnen gør det frit for hvem som helst at tage magten, uanset hvor mange nederlag, man har lidt. For at være en troværdig klovn, er det vigtigt at blive i rollen, uanset hvad der sker. Det handler om at skabe en fuldstændig illusion, – og når det lykkes, kan det mærkes.

Er klovnenes kommunikationsform brugbar i et demensafsnit? Hospitalsklovne på børneafdelinger er jo efterhånden ikke noget særsyn, men endnu er det ikke så almindeligt andre steder. Det har hele tiden været mit ønske som hospitalsklovn, udover at arbejde

Lars Løkke Rasmussen møder Liva.

På en workshop mødte jeg manden, der startede det hele i USA:
Patch Adams, den første hospitalsklovner.

med børn også at beskæftige mig med demente ældre. På de somatiske afdelinger har jeg passet mange demente gennem årene og holder af at møde dem i deres individuelle univers.

Ved størstedelen af demensformerne er den humoristiske sans intakt, selv når store dele af sprog og hukommelse forsvinder. Derfor kan man med humor mange gange nå ind til den ældre og ad den vej bringe dem i kontakt med tanker og indtryk fra for længe siden. Endvidere ved man, at personer med demens har en forkærlighed for sanseoplevelser, der er anderledes, sjove og farvede af en

stemning. Det er en spændende faglig udfordring både som sygeplejerske og som klovner at afprøve disse overvejelser i praksis.

Jeg har gennemført to forløb i demens-enheder. Det første i et skærmet daghjem, hvor ældre hjemmeboende demente kommer en-to gange om ugen. Det andet i en skærmet enhed med beboere med sværere demens. Dansk Sygeplejeråd i Roskilde ydede økonomisk støtte til førstnævnte projekt.

I begge afsnit kom klovnen Liva på besøg én gang om ugen i tre uger, tre timer per gang. Vur-

deringen af, om en klovner har en berettigelse i en skærmet enhed, måtte bero på personalets iagttagelser med udgangspunkt i deres kendskab til de ældres habituelle tilstand. Bliver de ældre gladere? Mere nærværende? Stimuleres deres sanser? Bliver de mere udadvendte? Mere aktive?

Forberedelserne inkluderede flere samtaler med personalet om samarbejdet, forventninger og forbehold forud for forløbet. De pårørende blev selvfølgelig også orienteret, og jeg deltog i to temaaftener for pårørende til demente. Personalet og jeg indgik klare aftaler med henblik på at forebygge evt. problemer. Klovnen's tilstedeværelse kunne måske virke provokerende på de bedst fungerende i daghjemmet. Og de forholdsvis begrænsede fysiske rammer i daghjemmet kunne gøre det svært for den ældre at have mulighed for at trække sig.

Som klovner koncentrerede jeg mig om at møde de ældre på deres præmisser. De skulle have tid til at undres og til at give udtryk for lyst eller skepsis. Jeg brugte primært nonverbal kommunikation og mimik, arbejdede intuitivt og empatisk og brugte dermed også knapt 20 års sygeplejefaglige erfaringer. Mit farverige kostume,

min pudsige fremtoning og mine klovnerekvisitter var med til at skabe en morsom stemning. Med improvisation forsøgte jeg så at gribe, hvad den ældre ønskede.

Reaktionerne var forskellige og umulige at forudsige. Der opstod nær kontakt, stjernestunder, for nogle skepsis og for andre kun langsom overgivelse. Vi sang og spillede, gik på line, dansede polka, trænede på motionscykel i fysioterapien, gik tur i området, sjippede og snakkede med de forbipasserende. Vi snakkede sort, grinede, pustede balloner op, og personalet deltog gerne. Og så var der én af de demente, som undrede sig over, at jeg ikke var i skole...

Gør det nogen gavn med en klovn?

Personalets generelle respons har været positiv. Den meget direkte kontaktform og det, at klovnen kommer så tæt på også fysisk, kan virke positivt overrumplende. Nogle havde stor glæde af at indtage scenen sammen med mig, mens andre af de meget lukkede ældre blev nysgerrige og kom mig gradvist i møde. Endvidere vakte det glæde hos de ældre at se personalet i uvante roller, når de fx sjippede og legede med. Kvaliteten af tid som går med latter og sjovt sam-

vær kan ikke måles, men "i øjeblikket" er man ikke i tvivl om, at dét blik, det smil og den latter man møder, er livgivende. Også selvom det skulle være glemt efter få minutter. Derudover gav personalet udtryk for, at det kunne inspirere dem til nye måder at omgås de ældre på. Min og personalets samlede erfaring er, at de ældre demente med de mest fremskredne former for demens, havde mest glæde af klovnenes besøg.

Klovnen kan gennem sit mimiske udtryk og sin naive adfærd springe trin i vores gængse kommunikationsform over. I kombination med opmærksomhed og ro kan det lokke minder og følelser frem. Den dementes undren kan være som en dør, der åbnes på klem, og klovnen kan så med tilidsvækkende adfærd vække den dementes lyst til at åbne op.

I februar skal jeg medvirke i et forskningsprojekt på Odense Universitetshospital, som skal forsøge at dokumentere effekten af klovnenes tilstedeværelse.

I Hospitalsklovneforeningen gør vi et stort arbejde for at udbrede kendskabet til hospitalsklovnene. I november var en gruppe klovne fx til en konference i Århus, "Nytænkning og Forandring

i Sundhedsvæsenet", hvor flere politikere var til stede. Vi var der for at gøre opmærksom på vores arbejde, og for med tiden måske at kunne opnå offentlig støtte.

Yderligere oplysning og kontakt

Liva@hospitalsklovn.dk

www.hospitalsklovn.dk

www.danskehospitalsklovne.dk

Min klovn og dens væsen

Min klovn er ikke så klog ... og prøver heller ikke at være det. Er nysgerrig og impulsiv. Elsker at synge og danse. Stammer somme tider, når jeg bliver ivrig. Dimser med mit tøj og hår-tøj-klemmer. Er god til at grine: af mig selv ... og andre!!! Er drillesyg, med på ballade og impulsive indfald. Kan også godt være lidt uheldig og taber tit ansigt! Er temmelig klodset. Naiv. Kan godt li' vrøvleord og kan ikke så godt finde ud af at udtale svære ord. Elsker når nogen er med på noget sjovt! Bliver nemt begejstret. Er en ven, – én man kan stole på.

Min klovn hedder Liva og er ca. fire år.

